

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

4 - 6 Σεπτεμβρίου 2009 • Νυμφαίο Φλώρινας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία
της Ελληνικής Γλώσσας
(ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΝΥΜΦΑΙΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
4, 5 και 6 Σεπτεμβρίου 2009

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος:

Τομπαΐδης Δημήτριος
Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Μέλη:

Δαμανάκης Μιχάλης, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ιορδανίδου Άννα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Πάτρας
Καλλογήρου Τζίνα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Καμαρούδης Σταύρος, επίκ. καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Καψάλης Γεώργιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Κουτσογιάννης Δημήτρης, επίκ. καθηγητής Φιλοσοφικής,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Ματσαγγούρας Ηλίας, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Μήτσος Ναπολέων, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Μπερελής Πέτρος, σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Νάκας Αθανάσιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Ντίνας Κώστας, αν. καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παπαδογιαννάκης Νικόλαος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σουλιώτης Μίμης, καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τσιάκαλος Γιώργος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Χατζηπαναγιωτίδη Άννα, επίκ. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Frederick Κύπρου
Χατζησαββίδης Σωφρόνης, καθηγητής ΤΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Κώστας Δ. Ντίνας

Γραμματέας

Άννα Βακάλη

Ταμίας

Άννα Χατζηπαναγιωτίδη

Μέλη

Αναστασία Στάμου
Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος

Γραμματεία

Έφη Γώτη
Ευδοξία Τραϊανού
Δημήτρης Χασανίδης
Ελένη Παπαϊωάννου
Στεφανία Τσακίροπούλου

Πλήρης βιβλιογραφική αναφορά άρθρου:

Ντίνας, Κ., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Βακάλη, Α., Κωτόπουλος, Τ. & Στάμου, Α. (επιμ.) 2010. Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή "Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)", βλ. <http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika> ημερομηνία πρόσβασης ηη/μμ/εε

ΑΙΘΟΥΣΑ Ι

- 19.40-20.00 *Τεχνικές του δράματος και διδασκαλία της γλώσσας: ψυχολογική και κοινωνικοπολιτισμική διάσταση*
A. Χασάπης, I. Βαμβακίδου
- 20.00-20.20 *Κοινωνικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη διδασκαλία της ελληνικής σε νηπιαγωγεία όπου φοιτούν μικροί μουσουλμάνοι*
K. Τσιούμης, E. Κοηκίδου
- 20.20-20.40 *Διαφυλικές διαφορές στις στάσεις και στρατηγικές ανάγνωσης των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου*
E. Γρίβα, Γ. Μπουνόβας, K. Σέμογλου, X. Κοσσυβάκη
- 20.40-21.00 Συζήτηση
- Δείπνο

ΑΙΘΟΥΣΑ 2

Σάββατο, 5 Σεπτεμβρίου 2009

- Ωρα **Αίθουσα 2**
Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη (ξένη)
Θεματική: **Διδακτικό υλικό/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις**
Προεδρείο: **A. Ιορδανίδου, Tz. Καλογήρου**
- 9.00-9.30 *Γλωσσική ποικιλία στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας: ο τονισμός των προπαροξύτων ουδετέρων*
Π. Σπανού, B. Γιαννάκη
- 9.30-9.50 *Μετακίνηση του τόνου στα προπαροξύτονα επίθετα: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
B. Λάγιος, I. Γρηγορίου, A. Ιορδανίδου
- 9.50-10.10 *Μετακίνηση του τόνου στα προπαροξύτονα ουσιαστικά: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
A. Κουτίβα, A. Νικοηοπούλου
- 10.10-10.30 *Η κλίση του παθητικού αορίστου στη νεοελληνική γλώσσα: διδακτικές προτάσεις*
A. Ντίλιου, M. Πίγκα, A. Ιορδανίδου
- 10.30-10.45 *Ο παθητικός παρατατικός στην κοινή νεοελληνική: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
X. Πίτσου, A. Ιορδανίδου
- 10.45-11.30 Διάλειμμα - Καφές
- 11.30-14.00 **Επίσημη έναρξη**
Θεματική: **Διδακτικό υλικό/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις**
Προεδρείο: **H. Ματσαγγούρας - A. Νάκας**
- 17.00-17.20 *Η διδασκαλία των ιδιωτισμών σε μη ελληνόφωνους φοιτητές*
S. Berikashvili, I. Lobzhanidze
- 17.20-17.40 *Η διδασκαλία του γραπτού λόγου στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση της διασποράς: από την επικοινωνιακή ικανότητα στις πρακτικές γραμματισμού*

ΑΙΘΟΥΣΑ 2

Π. Κρασίδου, Φ. Τεντολούρης

17.40-18.00 Χρήση στρατηγικών από αλλόγλωσσους μαθητές του Δημοτικού κατά την ανάγνωση κειμένων στην ελληνική γλώσσα
Κ. Μαστροθανάσης, Α. Γελαδάρη, Ε. Γρίβα

18.00-18.20 Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας: μια πρόταση διδασκαλίας
Α. Πάσχου

18.20-18.40 Συζήτηση

18.40-19.20 Διάλειμμα

Προεδρείο: Ν. Μήτσος - Δ. Μπενέκος

19.20-19.40 Διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στα Μειονοτικά σχολεία της Θράκης. Η επικοινωνιακή μέθοδος διδασκαλίας σύμφωνα με το πρόγραμμα εκπαίδευσης μουσουλμανοπαίδων, διαπιστώσεις και προτάσεις για επέκταση της μεθόδου με δραστηριότητες επικεντρωμένες στα κέντρα ενδιαφέροντος των μαθητών
Μ. Ραηλού, Τ. Ραηλού

19.40-20.00 Η διδασκαλία των επαγγελματικών ουσιαστικών σε -as, -της, -ικος σε αλλοδαπούς μαθητές της ελληνικής
Μ. Τασσιούδη, Χ. Αλεξιάδου, Σ. Κωνσταντινίδου

20.00-20.20 Ο κειμενικός γραπτός λόγος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του γραπτού λόγου των αλλόγλωσσων μαθητών ηλικίας 6-12 ετών
Ε. Ζούνη

20.20-20.40 Ζητήματα διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας σε τσιγγανόπαιδες. Απόψεις και θέσεις εκπαιδευτικών και μαθητών για διδακτικά εγχειρίδια ενισχυτικής διδασκαλίας στο πλαίσιο προγράμματος για την ένταξη τσιγγανοπαίδων στο σχολείο
Δ. Μπενέκος, Μ. Παραδιά, Α. Μήτσος

20.40-21.00 Συζήτηση

Δείννο

ΑΙΘΟΥΣΑ 3

Σάββατο, 5 Σεπτεμβρίου 2009

Ωρα

Αίθουσα 3

Γλώσσα και τεχνολογία

Θεματική: Νέες τεχνολογίες στη γλωσσική διδασκαλία

Προεδρείο: Η. Μασσαγγούρας - Δ. Κουτσογιάννης

9.00-9.30 Οι νέες τεχνολογίες στη γλωσσική διδασκαλία
Α. Μαυρογόνατος, Δ. Μπαραικτάρη, Λ. Κρεμμύδα, Ι. Λιάκος

9.30-9.50 Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής μέσω συστημάτων αυτόματης επεξεργασίας φυσικών γλωσσών
Ε. Φίστα, Β. Φούφη

9.50-10.10 Παιδιά με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες: ανίχνευση γνωστικών παραμέτρων αναφορικά με την παραγωγή και επεξεργασία του γραπτού λόγου στη μητρική γλώσσα
Γκισούρη Στ., Αλευριάδου Αν., Τσακίριδου Ελ.

10.10-10.30 Τεχνολογίες WEB 3.0 και γλωσσική διδασκαλία. Μια πρόταση συνεργατικού εργαλείου διδασκόντων
Π. Αρβανίτης, Μ. Καρακοιλτσίδου

10.30-10.45 Νέες τεχνολογίες στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος μέσα από το παραμύθι
Χρ. Κόζα, Μ. Κόζα

10.45-11.30 Διάλειμμα - Καφές

11.30-14.00 Επίσημη έναρξη

Θεματική: Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Προεδρείο: Δ. Κουτσογιάννης - Α. Μιχάλης

10.45-11.30 Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις και νέες τεχνολογίες στη γλωσσική διδασκαλία της ελληνικής σε νήπια αλλοδαπής καταγωγής
Κ. Μακρονάσου

17.00-17.20 Η Ελληνική Γλώσσα στην εποχή της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Επίδραση της χρήσης των Greeklish stin orthografiki

**Γλωσσική ποικιλία στη διδασκαλία της
ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας:
ο τονισμός των προπαροξύτονων ουδετέρων**

Παναγιώτα Σπανού, Χρυσοβαλάντη Γιάννακα & Άννα Ιορδανίδου

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών

Abstract

In proparoxytone nouns en -o (for example αυτοκίνητο) the shift of stress to the penultimate syllable (αυτοκινήτου) could be considered as an effect of the learned (Ancient Greek) declension and it is connected to the language use in formal contexts, although the “unshifted” form (αυτοκίνητου) belongs to the informal stylistic level, as it is reported in linguistic grammars of Modern Greek. The fact that the traditional normative school grammar does not describe functionally differentiated uses, complicate the choice of basic elements of morphological system of Modern Greek that should be taught, especially to non native speakers. The present work is a corpus-based study of the variation of the stress position in the proparoxytone nouns genitive case, for teaching purposes, including exercises for the three levels of Modern Greek language learning (elementary, intermediate and advanced).

1. Θεωρητικό πλαίσιο

Κάθε γλώσσα αποτελεί ένα σύστημα συμβόλων, έναν κώδικα που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση της επικοινωνίας. Ο κώδικας αποτελείται από ένα περιορισμένο αριθμών στοιχείων τα οποία οι ομιλητές αναγνωρίζουν αυτόματα ως στοιχεία της δικής τους γλώσσας, χωρίς να σημαίνει ότι όλοι οι ομιλητές χρησιμοποιούν εξίσου όλα τα στοιχεία της. Οι διαφορές αυτές στο εσωτερικό μίας γλώσσας αναφέρονται ως «γλωσσική ποικιλία» και ταξινομούνται συνήθως σε τρία επίπεδα: γεωγραφικό, κοινωνικό και υφολογικό. Και ενώ αυτή η γλωσσική ποικιλία δε δημιουργεί ουσιαστικά προβλήματα στους φυσικούς ομιλητές της, αφού εξαιτίας της υποχρεωτικής βασικής εκπαίδευσης κατέχεται από όλους τους πολίτες, στην περίπτωση της εκμάθησης της δεύτερης ή ξένης γλώσσας τα πράγματα διαφοροποιούνται.

Η «μητρική ή πρώτη γλώσσα» είναι η πρώτη γλώσσα που κατακτά το άτομο φυσικά και αβίαστα μέσα από την επίδραση του περιβάλλοντος στο οποίο ζει και αναπτύσσεται. Αντίθετα, «δεύτερη» ή «ξένη» γλώσσα είναι η γλώσσα που κατακτά το άτομο μετά ή και παράλληλα με τη μητρική του γλώσσα. Η οριοθέτηση ανάμεσά στους όρους «δεύτερη» και «ξένη» γλώσσα είναι αρκετά δύσκολη. Η χαρακτηριστική διαφορά τους είναι, ουσιαστικά, η ενίσχυση από το περιβάλλον, η οποία αποτελεί προνόμιο της δεύτερης γλώσσας: η εκμάθηση της ξένης γλώσσας γίνεται στη χώρα προέλευσης του διδασκόμενου, ενώ η εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας γίνεται στο περιβάλλον όπου αυτή χρησιμοποιείται. Για αυτόν ακριβώς το λόγο, η απόκτηση μίας ξένης γλώσσας διαρκεί περισσότερο από την απόκτηση της δεύτερης.

Το αρχικό πρόβλημα με το οποίο βρίσκονται αντιμέτωποι οι διδασκόμενοι την ελληνική ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα και το οποίο εμφανίζεται σε όλα τα επίπεδα της γλώσσας είναι η σύστασή της. Όπως είναι γνωστό, η κοινή νεοελληνική γλώσσα διαμορφώθηκε από τη σύνθεση δύο ρευμάτων: της δημοτικής, που αποτελεί τη βάση της κοινής νεοελληνικής και της καθαρεύουσας, που επέδρασε συμπληρωματικά σε όλα τα επίπεδα. Αυτό σημαίνει ότι κατά τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας, πέρα από τη γλωσσική ποικιλία, ο εκπαιδευτικός και ο μαθητής έχουν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα των παράλληλων στοιχείων, λαϊκών και λόγιων¹.

Στην παρούσα εργασία μελετάται η κλίση των ουσιαστικών, και συγκεκριμένα ο τονισμός των προπαροξύτων ουδετέρων σε -ο. Το ουσιαστικό αποτελεί μια αρκετά πολύπλοκη μορφολογική κατηγορία, η οποία δημιουργεί σοβαρές δυσκολίες περιγραφής. Αναλυτικά, όσον αφορά τη θέση του τόνου στη γενική των προπαροξύτων ουδετέρων σε -ο, η σχολική γραμματική αναφέρει μετακινούμενο τόνο σε ουδέτερα ουσιαστικά όπως *πρόσωπο* και σταθερό τόνο σε ουδέτερα ουσιαστικά όπως *σίδερο*. Η σχολική γραμματική παραθέτει απλώς παραδείγματα χωρίς προσπάθεια κατηγοριοποίησης, αλλά αναφέρει επίσης και διπλοτυπία για λέξεις όπως *βούτυρο*, *γόνατο*, *πρόβατο*, *ατμόπλοιο*, χωρίς σχολιασμό. Στο λεξικό Α.Π.Θ. προβλέπονται τρία κλιτικά υποδείγματα: *πρόσωπο (προσώπου)* – *σίδερο (σίδερου)* – *βούτυρο (βούτυρου/βουτύρου)*. Στο λεξικό Μπαμπινιώτη προτιμάται ο μετακινούμενος τόνος

1. Μήτσης, Ν. 2003. *Στοιχειώδεις Αρχές και Μέθοδοι της Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας. Εισαγωγή στη Διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης (ή Ξένης) Γλώσσας*. Αθήνα: Gutenberg, σ. 174.

(βουτύρου). Υφολογικός σχολιασμός γίνεται μόνο στη γραμματική Holton, Mackridge, Φιλιππάκη-Warburton².

Ο Μήτσης³, επίσης, χρησιμοποιεί το διαχωρισμό της μετακίνησης του τόνου στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού των προπαροξύτονων ουδέτερων στα ουδέτερα εκείνα που έχουν αρχαία ή λόγια προέλευση και το σταθερό τόνο στη γενική των προπαροξύτονων ουδέτερων που είναι νεότερα.

Προκύπτει, λοιπόν, με όλη αυτή την ασυμφωνία στον τρόπο κατάταξης και ανάλυσης της κλίσης των προπαροξύτονων ουδέτερων ουσιαστικών σε –ο, το ερώτημα τι θα διδάξουμε στους διδασκόμενους τα ελληνικά ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα. Δεδομένου ότι ο χρόνος διδασκαλίας είναι περιορισμένος και οι βιολογικές δυνατότητες της μνήμης πεπερασμένες, απαιτείται από τη μια σωστή επιλογή των δομών που θα διδαχθούν και από την άλλη αποτελεσματικός τρόπος παρουσίασης τους⁴.

Στην προκειμένη περίπτωση θεωρήσαμε ότι τέσσερα κριτήρια επιλογής⁵ πρέπει να λαμβάνονται υπόψη:

1. **Η πρωτοτυπικότητα των δομών.** Θα διδαχθεί κατά προτεραιότητα ό,τι είναι κεντρικό σε αντίθεση με ό,τι είναι περιφερειακό.
2. **Η συχνότητα των δομών.** Διδάσκονται πρώτα οι συχνόχρηστοι τύποι. Σε συνάρτηση με το επίπεδο των σπουδών, θα διδαχθεί στο επίπεδο των αρχαρίων ό,τι είναι περισσότερο συχνό, ενώ όσο ανεβαίνει το επίπεδο σπουδών θα διδαχθούν και δομές που είναι πιο σπάνιες.
3. **Η διαθεσιμότητα (παραγωγικότητα) των δομών.** Η διαθεσιμότητα αναφέρεται στη δυνατότητα που δίνεται στους ομιλητές να έχουν στη διάθεσή τους το σύνολο των κατασκευασμένων λέξεων και των ομαλών χρήσεων που επιτρέπει η εφαρμογή ενός γλωσσικού κώδικα.

2. Ιορδανίδου, Ά. 2002. Η κοινή νεοελληνική σε σύγχρονα λεξικά και γραμματικές *Terminologie et Traduction*, 1, Commission des Communautés européennes (pp. 111-124). Service de Traduction.

3. Μήτσης, Ν. 2004. *Διδακτική του Γλωσσικού Μαθήματος. Από τη Γλωσσική Θεωρία στη Διδακτική Πράξη* (σελ.176). Αθήνα: Gutenberg

4. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2003. Η μορφολογική δομή της νέας ελληνικής και η διδακτική της, *Γλωσσολογία* (σελ. 25-34) (ειδικό τεύχος, «Η νέα Ελληνική ως ξένη γλώσσα») 15.

5. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2003. Η μορφολογική δομή της νέας ελληνικής και η διδακτική της, *Γλωσσολογία* (σελ. 25-34) (ειδικό τεύχος, «Η νέα Ελληνική ως ξένη γλώσσα») 15.

4. **Η αντιπαραθετικότητα των δομών.** Σε συνάρτηση με τη μητρική γλώσσα του εκπαιδευόμενου, θα διδαχθούν οι δομές εκείνες στις οποίες δυσκολεύεται ο εκπαιδευόμενος λόγω παρεμβολής της μητρικής του γλώσσας.

2. Μεθοδολογία της έρευνας

Η μελέτη του φαινομένου του σταθερού και του μετακινούμενου τόνου στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού των προπαροξύτονων ουδέτερων σε -ο βασίστηκε στην επεξεργασία σωμάτων κειμένων, δηλαδή αυθεντικού κειμενικού υλικού της νέας ελληνικής σε μηχαναγνώσιμη μορφή, το οποίο διατίθεται μέσω του διαδικτύου και μπορεί να αντληθεί μέσω των σχετικών ιστοτόπων. Τα σώματα κειμένων έχουν ήδη αποκτήσει σημαντική θέση στη μελέτη και διδασκαλία των γλωσσών, γεγονός που φαίνεται από την ανάδυση και ταχεία ανάπτυξη του οικείου επιστημονικού κλάδου⁶.

Αρχικά, τα προπαροξύτονα ουδέτερα σε -ο συγκεντρώθηκαν και καταγράφηκαν με τη χρήση του Λεξικού του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη⁷. Τα κλιτικά παραδείγματα που εντοπίστηκαν ήταν τα: O40, O41, O42. Στη συνέχεια εντοπίστηκε η συχνότητα εμφάνισης τους σε σώματα κειμένων, ως παράμετρος επιλογής της διδακτέας ύλης⁸, μέσω της μηχανής αναζήτησης «Google»⁹. Αφού εντοπίσαμε τις συχνότητες, χωρίσαμε τα ουδέτερα κάθε κλιτικού παραδείγματος σε δύο μεγάλες κατηγορίες: 1) Προπαροξύτονα Ουδέτερα σε -ο με συχνή χρήση στην ονομαστική, που περιλαμβάνει τα ουδέτερα εκείνα με εμφάνιση σε περισσότερα από 10.000 λήμματα ($f > 10.000$) και 2) Προπαροξύτονα Ουδέτερα σε -ο με λιγότερο συχνή χρήση στην ονομαστική, που περιλαμβάνει τα ουδέτερα με εμφάνιση σε λιγότερο από 10.000 λήμματα ($f < 10.000$).

Εξαιτίας του γεγονότος ότι στο κλιτικό παράδειγμα O40 εμφανίστηκαν ουδέτερα με συχνή χρήση στην ονομαστική ($f > 10.000$) που αποτελούν επιστημονική

6. Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. Σώματα Κειμένων. Ανακτήθηκε 27.06.2009 από: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/bibliographies/corpora/index.html

7. Λεξικό Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη στο <http://www.komvos.edu.gr/dictionaries/dictonline/Dict-OnlineTri.htm>

8. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2003. Η μορφολογική δομή της νέας ελληνικής και η διδακτική της, *Γλωσσολογία* (σελ. 25-34) (ειδικό τεύχος, «Η νέα Ελληνική ως ξένη γλώσσα») 15.

9. Μηχανή Αναζήτησης Google στο www.google.com

ορολογία ή υπονοούν πολιτισμικό υπόβαθρο, με την έννοια της ένδειξης της κουλτούρας «ως συμβολικές και εκμαθημένες μη βιομηχανικές εκφάνσεις της ανθρώπινης κοινωνίας, όπως η γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα»¹⁰, δημιουργήσαμε δύο επιπλέον κατηγορίες: 1) Ουδέτερα που αποτελούν επιστημονική ορολογία και 2) Ουδέτερα που υπονοούν πολιτισμικό υπόβαθρο. Αναφορικά με την πρώτη κατηγορία αναφέρουμε ότι οι λέξεις που αποτελούν επιστημονική ορολογία διδάσκονται στην περίπτωση που εμπίπτουν στα πλαίσια των κινήτρων και κατ' επέκταση στα ενδιαφέροντα των μαθητών που διδάσκονται τα ελληνικά ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα.

Μία δεύτερη παράμετρος επιλογής της διδακτέας ύλης είναι η διαθεσιμότητα της λέξης¹¹. Έτσι, επιλέξαμε από τις κατηγορίες «Προπαροξύτονα Ουδέτερα σε -ο με λιγότερο συχνή χρήση στην ονομαστική» και «Ουδέτερα που αποτελούν επιστημονική ορολογία» λέξεις οι οποίες λόγω της διαθεσιμότητάς τους πρέπει να διδαχτούν κατά την εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας.

Χρησιμοποιώντας σώματα κειμένων από το διαδίκτυο εντοπίσαμε και καταγράψαμε τις συχνότητες του σταθερού και του μετακινούμενου τόνου για τις κατηγορίες «Προπαροξύτονα Ουδέτερα σε -ο με συχνή χρήση στην ονομαστική» και για τις επιλεγμένες λέξεις από τις υπόλοιπες κατηγορίες. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήσαμε τη μηχανή αναζήτησης Google και τα σώματα κειμένων του Ε.Θ.Ε.Γ. Ο Ε.Θ.Ε.Γ. είναι ένα ηλεκτρονικό σώμα κειμένων που στεγάζεται στο δικτυακό τόπο του Ινστιτούτου Επεξεργασίας Λόγου και περιλαμβάνει πάνω από 34.000.000 λέξεις¹².

Με βάση τα αποτελέσματα διαμορφώθηκαν διδακτικές προτάσεις και ανάλογες ασκήσεις για την εξοικείωση των διδασκόμενων με το φαινόμενο του τονισμού στη γενική των προπαροξύτονων ουδέτερων σε -ο.

10. Abercrombie, N., Stephen, H. & Turner, B. S. 1991. *Λεξικό Κοινωνιολογίας*. (σελ. 120) Αθήνα: Πατάκη.

11. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2003. Η μορφολογική δομή της νέας ελληνικής και η διδακτική της. *Γλωσσολογία* (σελ. 29) (ειδικό τεύχος, «Η νέα Ελληνική ως ξένη γλώσσα») 15.

12. Πολίτης, Π. (2006 – 2008). *Ο Εθνικός Θησαυρός Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ) του Ινστιτούτου Επεξεργασίας Λόγου (ΙΕΛ)*. Ανακτήθηκε 25.06.2009 από http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/bibliographies/corpora/ethel.html

3. Παρουσίαση αποτελεσμάτων

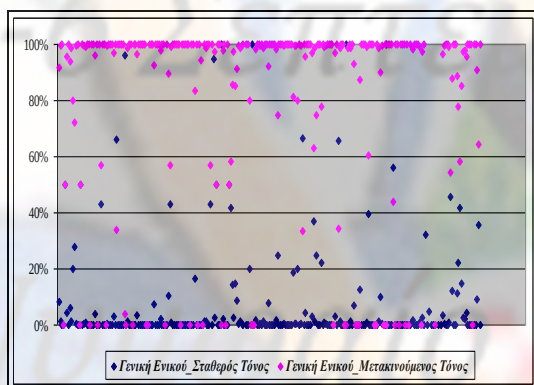
3.1 Κλιτικό Παράδειγμα O40

Το κλιτικό παράδειγμα O40 περιλαμβάνει τα προπαροξύτονα ουδέτερα σε -ο που κλίνονται σύμφωνα με το «πρόσωπο», δηλαδή που παρουσιάζουν μετακινούμενο τόνο στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού. Τα αποτελέσματα έδειξαν τα εξής:

1. Τα προπαροξύτονα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O40 παρουσιάζουν υψηλή συχνότητα ($\approx 100\%$) εμφάνισης μετακινούμενου τόνου στη γενική ενικού, τόσο στο Google όσο και στον ΕΘΕΓ.
2. Τα προπαροξύτονα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O40 παρουσιάζουν υψηλή συχνότητα ($\approx 100\%$) εμφάνισης μετακινούμενου τόνου στη γενική πληθυντικού, τόσο στο Google όσο ΕΘΕΓ.

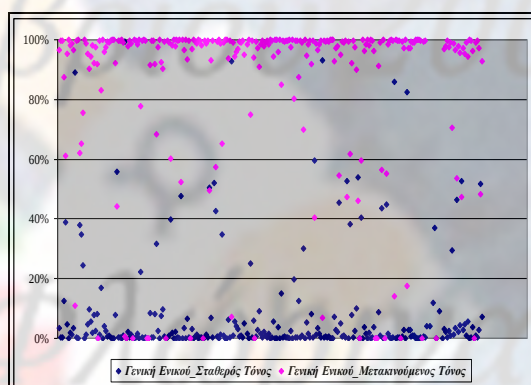
Γράφημα 1:

Διασπορά των ποσοστών (Google) των συχνόχρηστων ουδετέρων (O40) στη γενική ενικού με σταθερό τόνο και στη γενική ενικού με μετακινούμενο τόνο.

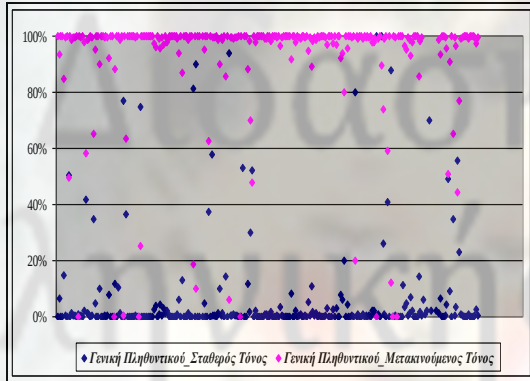
Γράφημα 2:

Διασπορά των ποσοστών (ΕΘΕΓ) των συχνόχρηστων ουδετέρων (O40) στη γενική ενικού με σταθερό τόνο και στη γενική ενικού με μετακινούμενο τόνο.

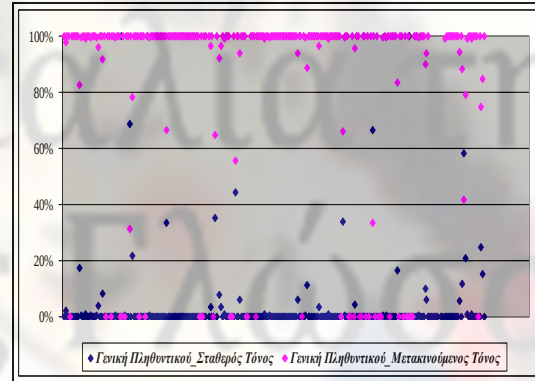
Γράφημα 3:

Διασπορά των ποσοστών (Google) των συχνόχρηστων ουδέτερων (O40) στη γενική πληθυντικού με σταθερό τόνο και στη γενική πληθυντικού με μετακινούμενο τόνο.

Γράφημα 4:

Διασπορά των ποσοστών (ΕΘΕΓ) των συχνόχρηστων ουδέτερων (O40) στη γενική πληθυντικού με σταθερό τόνο και στη γενική πληθυντικού με μετακινούμενο τόνο.

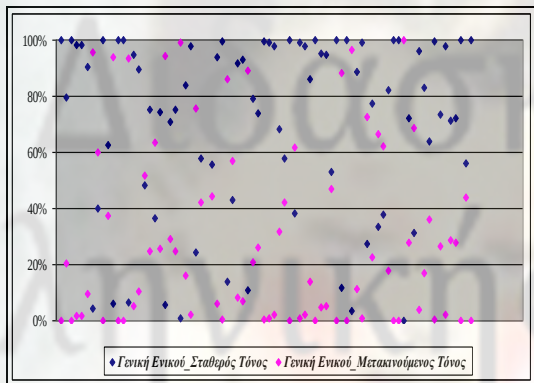
3.2 Κλιτικό Παράδειγμα O41

Το κλιτικό παράδειγμα O41 περιλαμβάνει τα προπαροξύτονα ουδέτερα σε -ο που κλίνονται σύμφωνα με το προπαροξύτονο ουδέτερο «σίδηρο», δηλαδή που παρουσιάζουν σταθερό τόνο στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού. Τα αποτελέσματα διαμορφώθηκαν ως ακολούθως:

1. Τα προπαροξύτονα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O41 παρουσιάζουν κάποιες υψηλές συχνότητες ($\approx 100\%$) εμφάνισης σταθερού τόνου στη γενική ενικού, στο Google.
2. Τα προπαροξύτονα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O41 παρουσιάζουν υψηλή συχνότητα ($\approx 100\%$) εμφάνισης μετακινούμενου τόνου στη γενική ενικού, στον ΕΘΕΓ.
3. Τα προπαροξύτονα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O41 παρουσιάζουν κάποιες υψηλές συχνότητες ($\approx 100\%$) εμφάνισης σταθερού τόνου στη γενική πληθυντικού, στο Google.

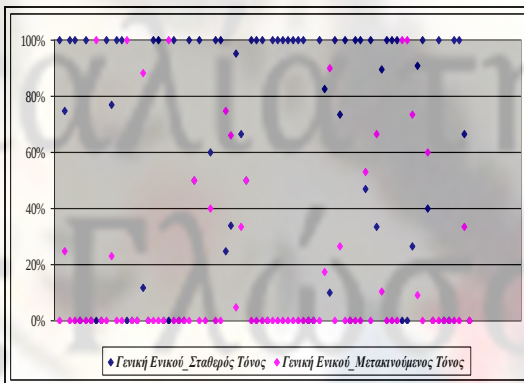
Γράφημα 5:

Διασπορά των ποσοστών (Google) των συχνόχρηστων ουδετέρων (O41) στη γενική ενικού με σταθερό τόνο και στη γενική ενικού με μετακινούμενο τόνο.

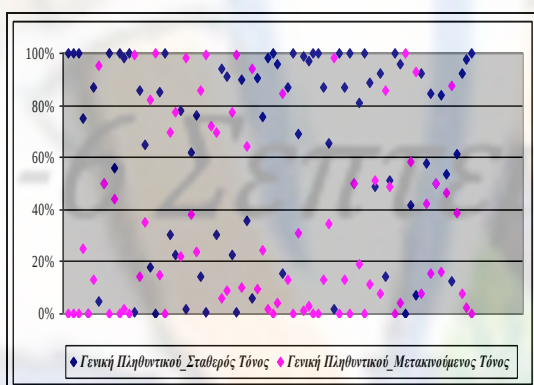
Γράφημα 6:

Διασπορά των ποσοστών (ΕΘΕΓ) των συχνόχρηστων ουδετέρων (O41) στη γενική ενικού με σταθερό τόνο και στη γενική ενικού με μετακινούμενο τόνο.

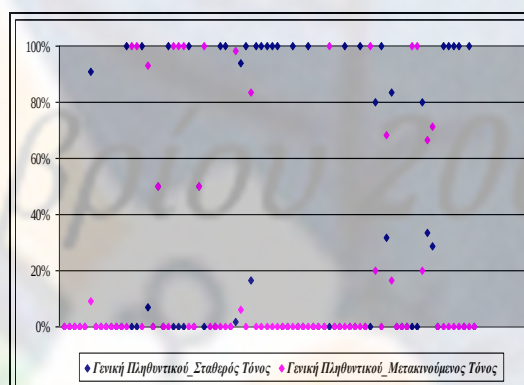
Γράφημα 7:

Διασπορά των ποσοστών (Google) των συχνόχρηστων ουδετέρων (O41) στη γενική πληθυντικού με σταθερό τόνο και στη γενική ενικού με μετακινούμενο τόνο.

Γράφημα 8:

Διασπορά των ποσοστών (ΕΘΕΓ) των συχνόχρηστων ουδετέρων (O41) στη γενική πληθυντικού με σταθερό τόνο και στη γενική ενικού με μετακινούμενο τόνο.

4. Τα προπαροξύτονα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O41 παρουσιάζουν υψηλή συχνότητα ($\approx 100\%$) εμφάνισης μετακινούμενου τόνου στη γενική πληθυντικού, στον Ε.Θ.Ε.Γ.

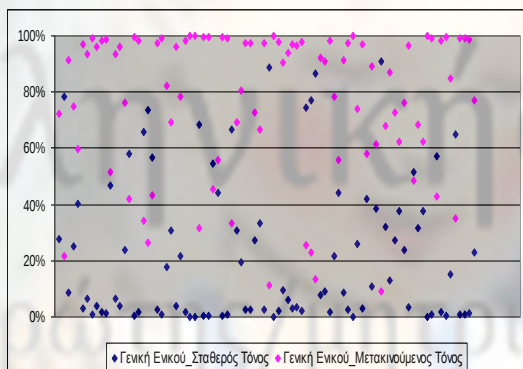
3.3 Κλιτικό Παράδειγμα O42

Το κλιτικό παράδειγμα O42 περιλαμβάνει τα προπαροξύτονα ουδέτερα σε – ο που κλίνονται σύμφωνα με το «βούτυρο», δηλαδή που παρουσιάζουν σταθερό και μετακινούμενο τόνο στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού.

1. Τα προπαροξύτονα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O42 παρουσιάζουν αρκετές υψηλές συχνότητες ($\approx 100\%$) εμφάνισης μετακινούμενου τόνου στη γενική ενικού, τόσο στο Google όσο και στον Ε.Θ.Ε.Γ.

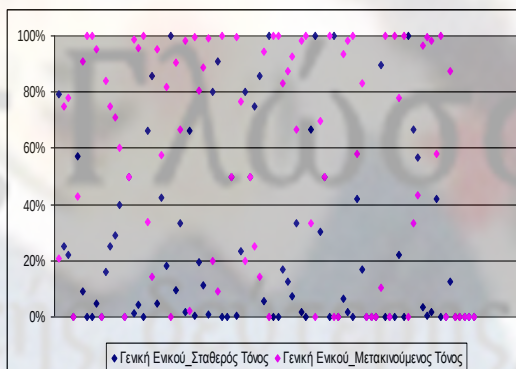
Γράφημα 9:

Διασπορά των ποσοστών (Google) των συχνόχρηστων ουδετέρων (O42) στη γενική ενικού με σταθερό τόνο και στη γενική ενικού με μετακινούμενο τόνο.

Γράφημα 10:

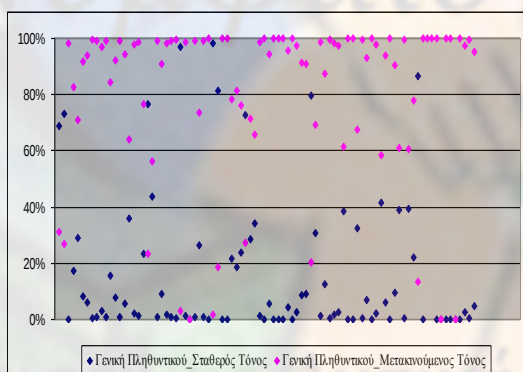
Διασπορά των ποσοστών (ΕΘΕΓ) των συχνόχρηστων ουδετέρων (O42) στη γενική ενικού με σταθερό τόνο και στη γενική ενικού με μετακινούμενο τόνο.

2. Τα προπαροξύτονα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O42 παρουσιάζουν υψηλές συχνότητες ($\approx 100\%$) εμφάνισης μετακινούμενου τόνου στη γενική πληθυντικού, τόσο στο Google όσο και στον Ε.Θ.Ε.Γ.

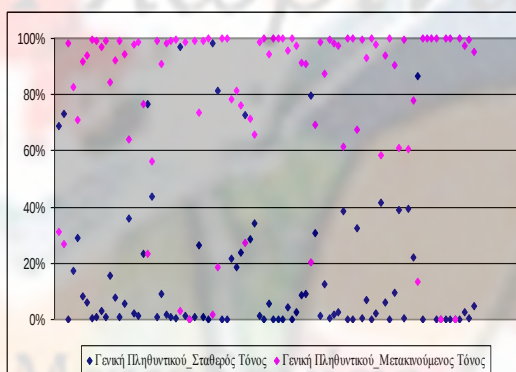
Γράφημα 11:

Διασπορά των ποσοστών (Google) των συχνόχρηστων ουδετέρων (O42) στη γενική πληθυντικού με σταθερό τόνο και στη γενική πληθυντικού με μετακινούμενο τόνο.

Γράφημα 12:

Διασπορά των ποσοστών (ΕΘΕΓ) των συχνόχρηστων ουδετέρων (O42) στη γενική πληθυντικού με σταθερό τόνο και στη γενική πληθυντικού με μετακινούμενο τόνο.

4. Διδακτικές Προτάσεις

Οι διδακτικές προτάσεις διαμορφώθηκαν με βάση τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ανάλυση σωμάτων κειμένων και των τεσσάρων αρχών επιλογής διδακτέας ύλης: την πρωτοτυπικότητα, τη συχνότητα, τη διαθεσιμότητα και την αντιπαραθετικότητα των δομών¹³.

4.1 Κλιτικό Παράδειγμα O40

Δεδομένου ότι το κλιτικό παράδειγμα O40 παρουσιάζει υψηλές συχνότητές ($\approx 100\%$) μετακινούμενου τόνου, γενικός κανόνας στη διδασκαλία των προπαροξύτωνων ουδέτερων που ανήκουν στο κλιτικό παράδειγμα O40 είναι η χρήση του μετακινούμενου τόνου στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού.

Τα προπαροξύτονα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O40 που θα διδαχθούν στο επίπεδο των αρχαρίων είναι τα ακόλουθα: *αέριο, αεροδρόμιο, αίτιο, ακροατήριο, άλογο, ανάκτορο, ανέκδοτο, αντικείμενο, αποδυτήρια, άτομο, αυτοκίνητο, βασανιστήριο, βάσανο, βασίλειο, βλέφαρα, γενέθλια, γήπεδο, γλωσσάριο, γραμμάριο, γραμματοκιβώτιο, γυμνάσιο, γυμναστήριο, δάπεδο, διαβατήριο, διαζύγιο, δίκαιο, δικαστήριο,δρομολόγιο, δωμάτιο, έγγραφο, έθιμο, εισιτήριο, έλατο, ελικόπτερο, εμπόδιο, εμπόριο, ενθύμιο, ενοίκιο, έντερο, έντομο, έξοδο, επεισόδιο, επίθετο, επίπεδο, έπιπλο, επώνυμο, εργαστήριο, εργοστάσιο, έσοδο, εστιατόριο, εσώρουχο, ζώδιο, ημερολόγιο, ημισφαίριο, ημίχρονο, ηφαίστειο, θέατρο, θεμέλιο, θερμοκήπιο, θερμόμετρο, θησαυροφυλάκιο, καθαριστήριο, κάλαντα, καλώδιο, καυσαέριο, κείμενο, κεφάλαιο, κιβώτιο, κολέγιο, κομμωτήριο, κτίριο, κύπελλο, κύτταρο, λεξιλόγιο, λύκειο, μαρτύριο, μαστίγιο, μέταλλο, μέτωπο, μυστήριο, ναυάγιο, οικόπεδο, όνειρο, όργανο, πανεπιστήμιο, πεζοδρόμιο, περίπτερο, πέταλο, πετρέλαιο, πληκτρολόγιο, πλυντήριο, πρόσωπο, ράδιο, ραδιόφωνο, Σάββατο, σημειωματάριο, στάδιο, στρατόπεδο, σύνολο, σχέδιο, σχόλιο, τέταρτο, τετράγωνο, τηλέφωνο, τρίγωνο, υπνοδωμάτιο, υπόγειο και φαινόμενο.*

13. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2003. Η μορφολογική δομή της νέας ελληνικής και η διδακτική της, *Γλωσσολογία* (σελ. 25-34) (ειδικό τεύχος, «Η νέα Ελληνική ως ξένη γλώσσα») 15.

Σε επίπεδο μεσαίων διδάσκουμε τα ακόλουθα ουδέτερα: γόητρο, δάνειο, διαιτολόγιο, δίδακτρα, δίκτυο, εγκαίνια, εγχειρίδιο, είδωλο, έλαιο, ελατήριο, εμβόλιο, έμβρυο, ένστικτο, εορτολόγιο, εργοτάξιο, ερωτηματολόγιο, ευρετήριο, εφόδιο, ζητούμενο, κίνητρο, λαθρεμπόριο, μαιευτήριο, μέγαρο, μερίδιο, μηχανοστάσιο, μικρόβιο, μνημόσυνο, νομοσχέδιο, όριο, οροπέδιο, παγοδρόμιο, πανελλήνιο, πέλαγο, περιεχόμενο, περιθώριο, πιλοτήριο, πλαίσιο, προάστιο, προσκλητήριο, πρόστιμο, σεμινάριο, σενάριο, σκάνδαλο, Σόδομα, σπήλαιο, συμβόλαιο, σύμβολο, σύνδρομο, συνέδριο, σύνορο, τεκμήριο, τεμάχιο, τρόπαιο, τύμπανο, υποβρύχιο, υποκείμενο, φρούριο, χρηματιστήριο, ψηφοδέλτιο και ωράριο.

Σε επίπεδο προχωρημένων διδάσκουμε τα ακόλουθα ουδέτερα: αγροτεμάχιο, αιγοπρόβατα, αίθριο, ακρωτήριο, αναγνωστήριο, αναψυκτήριο, αντικίνητρο, αντίποινο, απόβλητα, αυτοκινητοδρόμιο, βάραθρο, βαρίδια, δασμολόγιο, δέκατα, δημοτολόγιο, διάσημο, διόδια, διοικητήριο, διυλιστήριο, δοκίμιο, δολάριο, δουλεμπόριο, έγκατα, εγκώμιο, εδάφιο, εθνόσημο, ειδύλλιο, εκθετήριο, εκπαιδευτήριο, έκτροπα, έμβολο, εντευκτήριο, εντόσθια, εξιτήριο, έπακρο, επιλεγόμενα, επιμελητήριο, έπταθλο, ευαγγέλιο, ευρωκοινοβούλιο, εφαλήριο, ημερομίσθιο, θεματολόγιο, θεραπευτήριο, κατηγορητήριο, κλιμάκιο, κοιμητήριο, κοινοβούλιο, κόμιστρο, κονδύλιο, κρατητήριο, κτηματολόγιο, μέλαθρο, μετέωρο, μισθολόγιο, μισθωτήριο, μνημόνιο, ναρκοπέδιο, νηολόγιο, νήπιο, οπλοστάσιο, όργιο, ορμητήριο, παρασκήνιο, παρατηρητήριο, παρωνύμιο, πατρώνυμο, περισκόπιο, περίστυλο, περίχωρα, πηδάλιο, ποίμνιο, πρόθυρα, προπύλαια, προσύμφωνο, πρώτιστα, σιωπητήριο, σκοπευτήριο, σπουδαστήριο, στάσιμο, στεγνοκαθαριστήριο, στεγνωτήριο, στόμιο, συλλαλητήριο, συμβούλιο, συμπόσιο, συμφραζόμενα, ταμειυτήριο, τεκταινόμενα, τελεσίγραφο, τηλεσκόπιο, τιμολόγιο, τοπωνύμιο, τρίπτυχο, τρόπαιο, φυλάκιο, χαρτοφυλάκιο, χρηματοκιβώτιο και ωρομίσθιο.

4.2 Κλιτικό Παράδειγμα O41

Δεδομένου ότι το κλιτικό παράδειγμα O41 παρουσιάζει κάποιες υψηλές συχνότητες ($\approx 100\%$) μετακινούμενου τόνου στο Google και αρκετές υψηλές συχνότητες ($\approx 100\%$) μετακινούμενου τόνου στον Ε.Θ.Ε.Γ., γενικός κανόνας στη

διδασκαλία των προπαροξύτονων ουδέτερων που ανήκουν στο κλιτικό παράδειγμα O41 είναι η χρήση του σταθερού τόνου στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού.

Τα προπαροξύτονα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O41 που θα διδαχτούν στο επίπεδο των αρχαρίων είναι τα ακόλουθα: βασιλόπουλο, βενζινάδικο, δίλεπτο, κάγκελο, κάρβουνο, κασετόφωνο, κέρατο, κοτόπουλο, κουκλοθέατρο, λουκάνικο, μάγουλο, νούμερο, Σαββατόβραδο, σίδερο, σύννεφο, τριαντάφυλλο και χαμόγελο.

Σε επίπεδο μεσαίων διδάσκουμε τα ακόλουθα ουδέτερα: αγριογούρουνο, αλατοπίπερο, βατόμουρο, βότσαλο, κορόιδο, κρατούμενο, κρουαζιερόπλοιο, λάβαρο, λάστιχο, λάχανο, μισάωρο, μπακάλικο, σούρουπο, τρίποντο, τροχόσπιτο, υπόστεγο, φιλότιμο, φλάουτο, φωτοστέφανο και χειρόφρενο.

Σε επίπεδο προχωρημένων διδάσκουμε τα ακόλουθα ουδέτερα: αδιαχώρητο, αλουμινόχαρτο, άνηθο, αντίβαρο, απαρέμφατο, απόγειο, ατμόλουτρο, βάλσαμο, βινύλιο, βύσσινο, διάφορο, δίκταμο, δισκοπότηρο, έρμαιο, εχέγγυο, ζαχαροκάλαμο, ησυχαστήριο, κόσκινο, κότερο, κυκλάμινο, μεροκάματο, μπάχαλο, μπρόκολο, ντόμινο, νυχτολούλουδο, ξέφωτο, περίγυρο, πλανητάριο, πλιάτσικο, πρόσφορο, σέλινο, στέφανο, τσάμικο, τσίπουρο, ύπαιθρο, υπέρυθρο, υπόβαθρο, υποκατάστατο, υπονοούμενο, φασκόμηλο, φόβητρο και χρονοντούλαπο.

4.3 Κλιτικό Παράδειγμα O42

Τα προπαροξύτονα ουδέτερα σε -ο του κλιτικού παραδείγματος O42 κλίνονται κατά το βούτυρο, δηλαδή παρουσιάζουν σταθερό και μετακινούμενο τόνο στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού. Από την έρευνα στα σώματα κειμένων προέκυψε ότι, γενικά, στα προπαροξύτονα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O42 παρατηρείται συχνή χρήση του μετακινούμενου τόνου στη γενική ενικού και ακόμη συχνότερη χρήση του μετακινούμενου τόνου στη γενική πληθυντικού. Έτσι, σε επίπεδο αρχαρίων στο κλιτικό παράδειγμα O42 διδάσκουμε τη χρήση του μετακινούμενου τόνου στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού.

Τα προπαροξύτονα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O42 που θα διδαχθούν στο επίπεδο των αρχαρίων είναι τα ακόλουθα: άδικο, αλφάβητο, άχυρο, βούτυρο, γόνατο, γραμματόσημο, δάκτυλο, δευτερόλεπτο, εκατομμύριο, εξώφυλλο, επιδόρπιο,

κόκαλο, μαγνητόφωνο, μάρμαρο, ονοματεπώνυμο, παράθυρο, παράπονο, ποδήλατο, ποδόσφαιρο, πουκάμισο, πρόβατο, ρόπαλο, φάρμακο, φθινόπωρο, φυλλάδιο και χιλιόμετρο.

Σε επίπεδο μεσαίων διδάσκουμε τα ακόλουθα ουδέτερα: αερόστατο, ακόντιο, αλεξίπτωτο, αμύγδαλο, άμυλο, ανθολόγιο, αντίγραφο, αντίδοτο, άσυλο, αυτόγραφο, βιβλιάριο, δηλητήριο, διαδίκτυο, διαστημόπλοιο, δισεκατομμύριο, ελαιόλαδο, καταφύγιο, κριτήριο, κρύσταλλο, λείψανο, μεγάφωνο, μικρόφωνο, πρόσημο, σακίδιο, σταυρόλεξο, υψόμετρο, φέρετρο, φωτοαντίγραφο, χαρτόσημο και χρονόμετρο.

Σε επίπεδο προχωρημένων διδάσκουμε τα ακόλουθα ουδέτερα: ακρόνυμο, αμφιθέατρο, αντίτιμο, αντίτυπο, αρμόνιο, αρχιέτυπο, ασφάλιστρο, αυτόματο, δικόγραφο, δρώμενο, δωδεκάθεο, εκτάριο, ελαιόδεντρο, ενέχυρο, επίκεντρο, κατάλοιπο, οπισθόφυλλο, ορόσημο, παράβολο, παράσημο, παράσιτο, περίστροφο, προσκίνητο, ραδιοκασετόφωνο, ροδάκινο, σαζόφωνο, στέγαστρο, στιγμιότυπο, στόχαστρο, υποσυνείδητο, φάκελο, φωτοκύτταρο και χειριστήριο.

4.4 Εξαιρέσεις

Από την έρευνα προέκυψε ότι κάποια από τα προπαροξύτονα ουδέτερα παρουσιάζουν διπλοτυπίες, δηλαδή παράλληλη χρήση του σταθερού και μετακινούμενου τόνου. Τις διπλοτυπίες αυτές τις χωρίσαμε σε τρεις κατηγορίες αναλογιών: «30% - 70%», «40% - 60%» και «50% - 50%» στο σταθερό και μετακινούμενο τόνο αντίστοιχα. Τα ουδέτερα που παρουσιάζουν παράλληλη χρήση σταθερού και μετακινούμενου τόνου σε αναλογία 30% - 70% αντίστοιχα τα διδάσκουμε σε επίπεδο προχωρημένων, τα προπαροξύτονα ουδέτερα που παρουσιάζουν διπλοτυπία της τάξεως του 40% - 60% σε επίπεδο μεσαίων και τα προπαροξύτονα ουδέτερα που παρουσιάζουν διπλοτυπία της τάξεως του 50% - 50% σε επίπεδο αρχαρίων.

Σε επίπεδο αρχαρίων διδάσκουμε, επίσης, τα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O40 που φαίνεται να παρουσιάζουν μεγάλη συχνότητα χρήσης του σταθερού τόνου, π.χ. το σημειωματάριο, καθώς επίσης και τα ουδέτερα του κλιτικού παραδείγματος O41, που φαίνεται να παρουσιάζουν μεγάλη συχνότητα χρήσης του

μετακινούμενου τόνου, π.χ. το κουκλοθέατρο, που παρουσιάζει συχνή χρήση μετακινούμενου τόνου στη γενική ενικού.

Πίνακας 1. Εξαιρέσεις στον τονισμό των προπαροξύτονων ουδέτερων

<i>Πηγή Η.Σ.Κ.</i> <i>Ουδέτερο</i>	<i>Google</i>		<i>ΕΘΕΓ</i>	
	<i>Συχνότητα %</i>	<i>Επίπεδο</i>	<i>Συχνότητα %</i>	<i>Επίπεδο</i>
Κλιτικό Παράδειγμα Ο40_Γενική Ενικού				
αντίποινο	37,93% - 62,07%	Μεσαίων	-	-
απόβλητο	34,83% - 65,17%	Μεσαίων	50% - 50%	Αρχαρίων
αποδυτήριο	24,50% - 75,50%	Προχωρημένων	-	-
γλωσσάρι,	-	-	42, 86% - 57,14%	Μεσαίων
δουλεμπόριο	22,18% - 77,82%	Προχωρημένων	-	-
εθνόσημο	31,52% - 68,48%	Μεσαίων	-	-
έλατο	39,92% - 60,08%	Μεσαίων	42,86% - 57,14%	Μεσαίων
ενθύμιο	47,51% - 52,46%	Μεσαίων	-	-
έπταθλο	50,39% - 49,08%	Αρχαρίων	-	-
εφόδιο	-	-	50% - 50%	Αρχαρίων
εργοτάξιο	42,70% - 57,30%	Μεσαίων	-	-
εσώρουχο	34,76% - 65,24%	Μεσαίων	-	-
θεμέλιο	34,79% - 65,21%	Μεσαίων	46,67% - 53,33%	Μεσαίων
θερμόμετρο	25,11% - 74,89%	Προχωρημένων	20% - 80%	Προχωρημένων
κρατητήριο	-	-	25% - 75%	Μεσαίων
μαστίγιο	19,64% - 80,36%	Προχωρημένων	18,36% - 81,25%	Προχωρημένων
μνημόσυνο	59,61% - 40,39%	Μεσαίων	36,84% - 63,16%	Μεσαίων
ναρκοπέδιο	-	-	25%- 75%	Μεσαίων
νήπιο	93,11% - 6,89%	Αρχαρίων	22,22% - 77,78%	Προχωρημένων
πατρώνυμο	52, 78% - 47,22%	Αρχαρίων	-	-
πέλαγο	38,31% - 61,69%	Μεσαίων	-	-
πέταλο	40,57% - 59,43%	Μεσαίων	-	-
πληκτρολόγιο	-	-	39,53% - 60,47%	Μεσαίων
προσύμφωνο	43,57% - 56,43%	Μεσαίων	-	-
ράδιο	44,81% - 55,19%	Μεσαίων	-	-
σημειωματάριο	85,95% - 14,05%	Αρχαρίων	56,25% - 43,75%	Αρχαρίων

τελεσίγραφο	-	-	25,81% - 74,19%	Προχωρημένων
τρίπτυχο	29,55% - 70,45%	Προχωρημένων	45,83% - 54,17%	Μεσαίων
τύμπανο	46,47% - 53,53%	Μεσαίων	-	-
υποβρύχιο	-	-	22,22% - 77,02%	Προχωρημένων
ωρομίσθιο	51,70% - 48,30%	Αρχαρίων	35,71% - 64,29%	Μεσαίων
κλιτικό παράδειγμα 040_γενική πληθυντικού				
άλογο	50,37% - 49,63%	Αρχαρίων	-	-
αυτοκινητοδρόμιο	41,67% - 58,33%	Μεσαίων	-	-
βασίλειο	34,86% - 65,14%	Μεσαίων	-	-
δρομολόγιο	74,78% - 25,42%	Αρχαρίων	-	-
εκθετήριο	-	-	33,33% - 66,67%	Προχωρημένων
εορτολόγιο	81,25% - 18,75%	Αρχαρίων	-	-
καθαριστήριο	30,16% - 69,84%	Προχωρημένων	-	-
κάλαντα	52,07% - 47,93%	Αρχαρίων	-	-
πατρώνυμο	20% - 80%	Προχωρημένων	-	-
πληκτρολόγιο	-	-	66,67% - 33,33%	Προχωρημένων
πρόστιμο	100% - 0%	Αρχαρίων	-	-
ράδιο	25,93% - 74,07%	Προχωρημένων	-	-
σεμινάριο	40,87% - 59,13%	Μεσαίων	-	-
σημειωματάριο	87,95% - 12,05%	Αρχαρίων	-	-
τρίπτυχο	49,19% - 50,81%	Μεσαίων	-	-
τύμπανο	34,80% - 65,20%	Μεσαίων	-	-
ωρολόγιο	-	-	25% - 75%	Προχωρημένων
κλιτικό παράδειγμα 041_γενική ενικού				
αδιαχώρητο	79,49% - 20,51%	Προχωρημένων	75% - 25%	Προχωρημένων
απαρέμφατο	4,48% - 95,52%	Αρχαρίων	-	-
απόγειο	39,86% - 60,14%	Μεσαίων	0% - 100%	Αρχαρίων
βάλαμο	62,54% - 37,46%	Μεσαίων	-	-
βινύλιο	6,32% - 93,68%	Αρχαρίων	0% - 100%	Αρχαρίων
δίκταμο	75,10% - 24,90%	Προχωρημένων	-	-
δίλεπτο	36,31% - 63,69%	Μεσαίων	-	-
δισκοπότηρο	74,33% - 25,67%	Προχωρημένων	-	-
έρμαιο	5,61% - 94,39%	Αρχαρίων	-	-
εχέγγυο	-	-	0% - 100%	Αρχαρίων
ζαχαροκάλαμο	75,40% - 24,60%	Προχωρημένων	-	-
ησυχαστήριο	0,88% - 99,12%	Αρχαρίων	-	-
κασετόφωνο	24,32% - 75,68%	Προχωρημένων	50% - 50%	Αρχαρίων

κέρατο	57,94% - 42,06%	Μεσαίων	-	-
κόσκινο	55,85% - 44,15%	Μεσαίων	60% - 40%	Μεσαίων
κουκλοθέατρο	13,99% - 86,01%	Αρχαρίων	25% - 75%	Μεσαίων
κυκλάμινο	-	-	66,67% - 33,33%	Μεσαίων
λάβαρα	11,04% - 88,96%	Αρχαρίων	50% - 50%	Αρχαρίων
μεταίχιμο	68,39% - 31,61%	Προχωρημένων	-	-
μισάωρο	57,89% - 42,11%	Μεσαίων	-	-
μπάχαλο	38,19% - 61,81%	Μεσαίων	-	-
πλανητάριο	52,99% - 47,01%	Μεσαίων	10% - 90%	Αρχαρίων
σέλινο	3,40% - 96,60%	Αρχαρίων	-	-
τρίποντο	37,90% - 62,10%	Μεσαίων	-	-
υπόβαθρο	31,47% - 68,53%	Προχωρημένων	26,44% - 73,56%	Προχωρημένων
φιλότιμο	73,35% - 26,65	Προχωρημένων	-	-
φόβητρο	71,51% - 28,49%	Προχωρημένων	-	-
φωτοστέφανο	72,06% - 27,94%	Προχωρημένων	-	-
χειρόφρενο	56,11% - 43,89%	Μεσαίων	66,67% - 33,33%	Μεσαίων
Κλιτικό Παράδειγμα 041_Γενική Πληθοντικού				
αλουμινόχαρτο	75% - 25%	Προχωρημένων	-	-
απαρέμφατο	4,48% - 95,52%	Αρχαρίων	-	-
απόγειο	50% - 50%	Αρχαρίων	-	-
βάλσαμο	55,91% - 44,09%	Μεσαίων	-	-
βινύλιο	0,72% - 99,28%	Αρχαρίων	0% - 100%	Αρχαρίων
δίκταμο	0% - 100%	Αρχαρίων	-	-
δίλεπτο	-	-	50% - 50%	Αρχαρίων
έρμαιο	30,14% - 69,86%	Προχωρημένων	-	-
εχέγγυο	22,80% - 77,20%	Αρχαρίων	0% - 100%	Αρχαρίων
ζαχαροκάλαμο	-	-	0% - 100%	Αρχαρίων
ησυχαστήριο	1,82% - 98,18%	Αρχαρίων	0% - 100%	Αρχαρίων
κάγκελο	61,95% - 38,05%	Μεσαίων	-	-
κάρβουνο	76,10% - 23,90%	Προχωρημένων	-	-
κασετόφωνο	14,48% - 85,52%	Αρχαρίων	50% - 50%	Αρχαρίων
κέρατο	0,49% - 99,51%	Αρχαρίων	0% - 100%	Αρχαρίων
κόσκινο	30,06% - 69,94%	Προχωρημένων	-	-
κουκλοθέατρο	22,73% - 77,27%	Προχωρημένων	-	-
κυκλάμινο	35,56% - 64,44%	Μεσαίων	-	-
λάβαρα	6,02% - 93,36%	Αρχαρίων	16,67% - 83,33%	Αρχαρίων
λάχανο	75,32% - 24,68%	Προχωρημένων	-	-

μεταίχμιο	15,38% - 84,62%	Αρχαρίων	-	-
μπάχαλο	69,14% - 30,86%	Προχωρημένων	-	-
πλανητάριο	1,86% - 98,16%	Αρχαρίων	-	-
σέλινο	50% - 50%	Αρχαρίων	-	-
Κλιτικό Παράδειγμα 042_Σταθερός Τόνος				
γραμματόσημο	-	-	100% - 0%	Αρχαρίων
κόκαλο	88,66% - 11,34%	Αρχαρίων	100% - 0%	Αρχαρίων
παράσημο	21,56% - 78,44%	Μεσαίων	100% - 0%	Αρχαρίων
στιγμιότυπο	3,56% - 96,44%	Αρχαρίων	100% - 0%	Αρχαρίων

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, οι λέξεις έχουν κατηγοριοποιηθεί στα διάφορα επίπεδα με βάση τις αναλογίες που παρουσιάζουν στην παράλληλη χρήση του σταθερού και μετακινούμενου τόνου. Ωστόσο, παρατηρούμε ότι κάποιες λέξεις που διδάσκονται στο επίπεδο των αρχαρίων παρουσιάζουν διπλοτυπία που διδάσκεται στους μεσαίους ή στους προχωρημένους, και αντίστοιχα υπάρχουν κάποιες λέξεις που διδάσκονται στους μεσαίους και η διπλοτυπία τους διδάσκεται στους προχωρημένους. Σ' αυτή την περίπτωση δεν παρουσιάζεται κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα, αφού, για παράδειγμα, μια λέξη μπορεί να διδαχθεί σε επίπεδο αρχαρίων με βάση την κανονικότητα του κλιτικού παραδείγματος στο οποίο ανήκει και η διπλοτυπία της να διδαχθεί στο επόμενο επίπεδο.

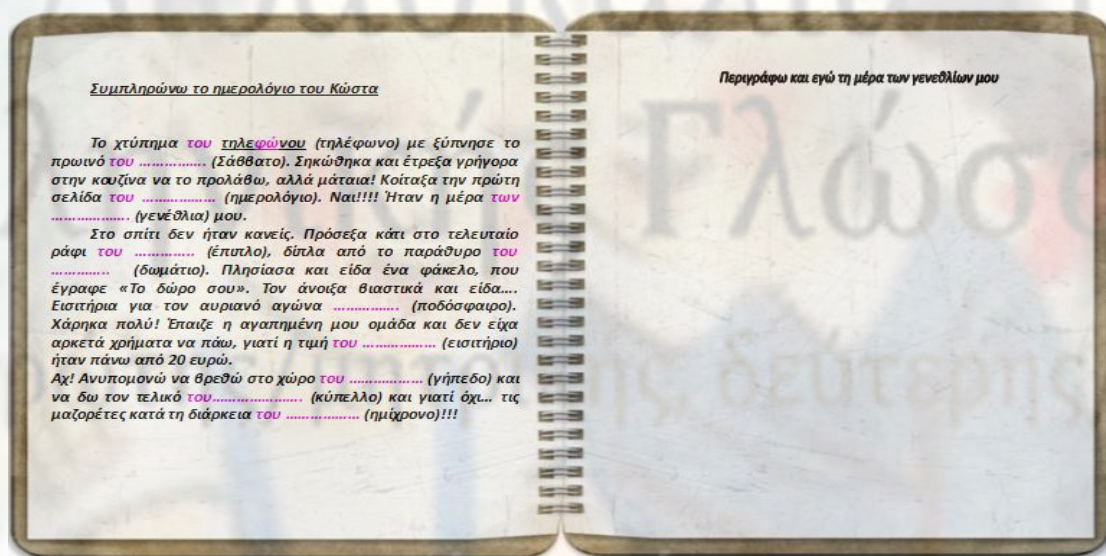
Αντίθετα, παρατηρούμε ότι κάποιες λέξεις που έχουν τοποθετηθεί στο επίπεδο των προχωρημένων με βάση το νόημά τους παρουσιάζουν διπλοτυπίες επιπέδου μεσαίων ή αρχαρίων. Σ' αυτή την περίπτωση είναι στην ευχέρεια του εκπαιδευτικού σε ποιο επίπεδο θα διδάξει την κάθε λέξη, αν και προτείνουμε να διδάσκονται οι λέξεις στα διάφορα επίπεδα με βάση την πρώτη διάκριση που κάναμε, δηλαδή με βάση το βαθμό δυσκολίας τους για τους μαθητές.

5. Ασκήσεις

Οι ασκήσεις διαμορφώθηκαν στο γενικό πλαίσιο της επικοινωνιακής-κειμενοκεντρικής προσέγγισης στη διδασκαλία της γλώσσας, όπου το γλωσσικό υλικό

εκλαμβάνεται ως δράση και ενέργεια και διδάσκεται μέσα από μια δυναμική και δημιουργική αναπαραγωγή.

Οι ασκήσεις περιλαμβάνουν συμπλήρωση και μετατροπή πτώσης από ονομαστική σε γενική ενικού και πληθυντικού εντός συγκεκριμένου κειμενικού περιβάλλοντος. Ενδεικτικά παραθέτουμε δύο παραδείγματα ασκήσεων.

Μετατρέπω τις υπογραμμισμένες φράσεις στον ενικό αριθμό

Όταν έφτασα σε ηλικία 18 ετών αποφάσισα

να πάω να δω το παλιό σπίτι της γιαγιάς. Είχα να

πάω εκεί από τότε που ήμουν παιδάκι. Άνοιξα προσεκτικά την πόρτα της

παλιάς αποθήκης, που ήταν ακριβώς δίπλα από το σπίτι... Η αποθήκη ήταν

γεμάτη από πολλά άχρηστα και παλιά πράγματα, πέταλα τριαντάφυλλων.

από κάποια ξεχασμένη ανθοδέσμη, μαλλιά προβάτων.

σελίδες ημερολογίων,

κουμπιά που καίονταν,

ακόμη

και δύο παλιές ρόδες ποδηλάτων...

6. Επίλογος

Η γλώσσα δε διέπεται από κανόνες αλλά από κανονικότητες. Αναφορικά με το φαινόμενο του σταθερού και μετακινούμενου τόνου στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού των προπαροξύτονων ουδέτερων σε -ο, φαίνεται να ισχύει ότι τα προπαροξύτονα ουδέτερα σε -ο κλίνονται ανάλογα με το κλιτικό παράδειγμα στο οποίο ανήκουν.

Υπάρχουν τα ουδέτερα που κλίνονται κατά *το πρόσωπο*, δηλαδή παρουσιάζουν μετακινούμενο τόνο στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού, τα ουδέτερα τα οποία κλίνονται κατά *το σίδηρο*, δηλαδή παρουσιάζουν σταθερό τόνο στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού, και τέλος τα ουδέτερα που κλίνονται κατά *το βούτυρο*, δηλαδή παρουσιάζουν είτε σταθερό είτε μετακινούμενο τόνο στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού.

Από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας προκύπτει ότι τα προπαροξύτονα ουδέτερα σε -ο κλίνονται ανάλογα με το κλιτικό παράδειγμα στο οποίο ανήκουν, αλλά κάθε κλιτικό παράδειγμα παρουσιάζει πάντοτε και εξαιρέσεις.

Αυτή η ιδιομορφία του φαινομένου του σταθερού και μετακινούμενου τόνου στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού των προπαροξύτονων ουδέτερων σε -ο χρήζει ιδιαίτερης προσοχής κατά τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας. Σε επίπεδο αρχαρίων και μεσαίων μπορούν να διδαχθούν και οι τρεις κατηγορίες: 1) ποικιλία σταθερού και μετακινούμενου τόνου, 2) σταθερός τόνος και 3) μετακινούμενος τόνος, ενώ παράλληλα ενδείκνυται να αναφέρονται χαρακτηριστικές περιπτώσεις συχνής χρήσεως που αναδεικνύουν φαινόμενα λεξιλογικής και υφολογικής επιλογής. Στους μεσαίους και προχωρημένους κατά τη διδασκαλία των τριών κατηγοριών δίνεται έμφαση στην υφολογική επιλογή¹⁴.

Προφανώς, το γενικό αυτό πλαίσιο εξειδικεύεται από τον εκάστοτε εκπαιδευτικό, που γνωρίζει τις ιδιαίτερες ικανότητες και δεξιότητες των μαθητών του, καθώς και το κίνητρο εκμάθησης και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνεται η διδασκαλία της δεύτερης ή ξένης γλώσσας.

14. Ιορδανίδου, Α. (υπό έκδοση). «Η μορφολογική ποικιλία στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας», *Η μορφολογία στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας*, επιμ. Σ. Α. Μοσχονάς, εκδ. Πατάκη.

Βιβλιογραφία

- Abercrombie, N., Stephen, H. & Turner, B. S. 1991. *Λεξικό Κοινωνιολογίας*. Αθήνα: εκδ. Πατάκη.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2003. Η μορφολογική δομή της νέας ελληνικής και η διδακτική της, *Γλωσσολογία* (σελ. 25-34) (ειδικό τεύχος, «Η νέα Ελληνική ως ξένη γλώσσα») 15.
- Ιορδανίδου, Α. 2002. Η κοινή νεοελληνική σε σύγχρονα λεξικά και γραμματικές *Terminologie et Traduction*, 1, Commission des Communautés européennes (pp. 111-124). Service de Traduction.
- Lyons, J. 1997. *Εισαγωγή στη Γλωσσολογία*. Αθήνα: εκδ. Πατάκη.
- Ιορδανίδου, Α. (υπό έκδοση). «Η μορφολογική ποικιλία στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας», *Η μορφολογία στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας*, επιμ. Σ. Α. Μοσχονάς. Αθήνα: εκδ. Πατάκη.
- Κακριδής-Ferrari M. & Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου Δ. 1996. «Η γλωσσική ποικιλία και η διδασκαλία της νέας ελληνικής ως ξένης γλώσσας», *Η Νέα Ελληνική ως ξένη γλώσσα*, Αθήνα, Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν: 17-51.
- Lyons, J. 1997. *Εισαγωγή στη Γλωσσολογία*. Αθήνα: εκδ. Πατάκη.
- Μήτσης, Ν. 2003. *Στοιχειώδεις Αρχές και Μέθοδοι της Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας. Εισαγωγή στη Διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης (ή Ξένης) Γλώσσας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μήτσης, Ν. 2004. *Διδακτική του Γλωσσικού Μαθήματος. Από τη Γλωσσική Θεωρία στη Διδακτική Πράξη* (σελ.176). Αθήνα: Gutenberg.

Ηλεκτρονικές διευθύνσεις

- Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. *Σώματα Κειμένων*. Ανακτήθηκε 27.06.2009 από: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/bibliographies/corpora/index.html
- Λεξικό Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη στο <http://www.komvos.edu.gr/dictionaries/dictonline/Dict-OnlineTri.htm>
- Μηχανή Αναζήτησης Google στο www.google.com
- Πολίτης, Π. (2006 – 2008). *Ο Εθνικός Θησαυρός Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ) του Ινστιτούτου Επεξεργασίας Λόγου (ΙΕΛ)*. Ανακτήθηκε 25.06.2009 από http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/bibliographies/corpora/ethel.html